

М. О. Кравецьстарший викладач кафедри порівняльної філології
східних та англомовних країнДніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ОБРАЗНОСТІ ОПОВІДАННЯ МОТОДЖІРО КАДЖІ «ПІД ДЕРЕВАМИ САКУРИ» У ПОСТ-ФУКУШІМСЬКИХ ЕСЕ РЮ МУРАКАМІ Й МІЕКО КАВАКАМІ

Анотація. У порівнянні з художньою пост-фукушімською літературою Японії есеїстика досліджується менш активно. У цій статті розглянуто окремі есе, поєднані відсилками до класичного оповідання японського автора першої половини ХХ століття Мотоджіро Каджі «Під деревами сакури». Виокремлено спільні риси запозичених образів, а також проаналізовано причини цитування згаданого оповідання в масиві літератури, присвяченої наслідкам ядерної катастрофи.

Ключові слова: пост-фукушімська література, японська література, есе, Рю Муракамі, Міеко Кавакамі, Мотоджіро Каджі, сакура, образність.

Потрійна катастрофа, що спіткала Японію у березні 2011 року, стала поштовхом для створення цілого масиву художніх та публіцистичних творів, у основу сюжету яких лягли трагічні події тих днів. Дослідженнями цього літературного феномену займалися Лі Т. К., Гебхарт Л., Масамі Ю., Тамакі М.Ю., Ді Нітто Р. та інші, проте слід зазначити, що серед науковців досить не існує єдності щодо терміну на позначення японської літератури, присвяченої землетрусу, цунамі та радіаційному витоку, що відбулися більш, як десятиліття тому на північному-сході Японії.

Серед японських науковців більш поширений варіант 3・11文学 – буквально «література 11 березня» – у той час, як західні дослідники оперують термінами post-Fukushima literature або Fukushima fiction – «пост-фукушімська література» або «фукушімська література».

Р. ДіНітто пише про різноманітність жанрів та тематик, які можна зустріти в творах цієї групи, що пояснює в першу чергу неоднорідністю самої катастрофи – якісь описують наслідки землетрусу й цунамі, якісь реперезентують нову реальність, з якою японці зіткнулися після аварії на АЕС Фукушіма-1, якісь же спрямовані на створення терапевтичного ефекту й роботу з травмою. [1, с. 8]

У Л. Гебхарт знаходимо розвідку на тему зцілення в пост-фукушімській літературі. Так дослідниця цитує японську письменницю Б. Йошімото, яка відмовилася залучати до своїх творів політичну складову подій, соціальну критику, тощо, зазначаючи, що вона як митець хоче зробити власний внесок у відновлення життя людей, несучи їм світло життя через книги, які вони читатимуть. [2, с. 6]

Цікавим і важливим є спостереження Р. ДіНітто щодо пошуку авторами підходящих для ситуації наративів, у яких цифри статистики не переважали б над словами, які в свою чергу не були б плоскими, не здатними передати людське горе повною мірою. [1, с. 8] Можливо, саме цей дефіцит художнього слова й призвів до появи такої кількості літературних рімейків, цитувань та відсилок до текстів, написаних раніше. Так Хіромі Кавакамі переписує власне дебютне оповідання «Бог» (神様), створюючи «Бог 2011» (神様2011), перенісши головних героїв у нові реалії японського сьогодення. Хідео Фурукава ж переосмислює свій більш ранній роман «Святе сімейство» й пише «Коні, в незаплямованому світлі» (馬たちよ、それでも光は無垢), міфологізуючи рідний регіон Тохоку та його жителів й акцентуючи таким чином на неосяжності масштабів катастрофи. [1, с. 9]

Особливий інтерес викликають цитування художніх творів у есеїстиці, присвяченій темі 3/11. Так в есе Рю Муракамі та Міеко Кавакамі вже на рівні заголовків віднаходимо відсилки до класичного оповідання японського письменника першої половини Мотоджіро Каджі «Під деревами сакури» (桜の樹の下には). У оригінальному творі протагоніст висловлює думку, що єдиний спосіб для нього усвідомити красу квітучих сакур та примиритися з нею – уявити, що під ними поховані мертві тіла. Тільки маючи

в уяві подібні натуралістичні образи, оповідач може зі спокійною душею випити саке під сакурами разом з іншими людьми.

Л. Моррісон визначає жанр, у якому писав Каджіі, як поезію в прозі (散文詩) й відзначає певну двоїстість образів, притаманну його авторському стилю: від традиційної японської споглядальності він переходить до наукової точності, від властивих японській культурі й дещо стереотипних образів прекрасного – до потворних, сповнених тіней та темряви. Таким контрастним поєднанням образів у оповіданні «Під деревами сакури» стають квітучі дерева й поховані під ними тіла померлих людей та тварин, які, розкладаючись, підживлюють квіткове буяння. [3, с. 186]

К. Ранкінен пише про контраверсійність образу сакури в японській культурі. У залежності від контексту це квітуче дерево може виступати як у якості символу життя й переродження, так і символізувати смерть; викликати як почуття радості, так і суму, репрезентувати як щастя, так і трагедію. Згідно дослідження Ранкінен, японці часто бачать себе й плін свого життєвого циклу, споглядаючи щовесни цвітіння сакури. Звертає дослідниця увагу і на оповідання Каджіі «Під деревами сакури», яке в Японії набуло популярності, наближеної до міської легенди. [4, с. 76] Згідно її припущень, саме завдяки цьому оповіданню у Японії набуло певної популярності явище поховань під сакурами (桜葬), коли замість надгробного каменю на могилі висаджують дерево. Але й на звичних кладовищах розповсюдженою є практика висадки сакур, оскільки вважається, що вони є своєрідним порталом між світами живих та мертвих. [4, с. 75] Тому використання такого промовистого образу, помноженого на пізнаваність класичного оповідання, здається цілком закономірним як для художньої літератури, так і для публіцистики.

Рю Муракамі є автором кількох гучних висловлювань з приводу потрійної катастрофи 2011 року, більшість із яких критики називають помірковано оптимістичними. Так у своїй статті для The New-York Times разом із потужною критикою японського суспільства споживання письменник все ж приходить до висновку, що єдине, що здобула Японія попри всі втрати – це надія. [2, с. 10]

Дещо відмінний посил знаходимо в його есе «Під деревами сакури поховані уламки» (櫻の樹の下には瓦礫が埋まっている), також написаному через рік після катастрофи. Уже на рівні заголовка бачимо відсилку до оповідання Каджіі Мотоджіро – сучасний автор перефразовує перше речення класичного твору «Під деревами сакури поховані трупи!» (桜の樹の下には屍体が埋まっている!). Проте за рахунок перефразування змінюється ключовий образ есе – ним стає не сакура, а уламки, поховані під нею.

Рю Муракамі називає підхід, яким користується Каджіі Мотоджіро негативною силою уяви (負の想像力), за рахунок якого образ сакури може співіснувати з похованими трупами, а лимон асоціюватися з бомбою. [7, с. 133] Із самого початку він відмітає образ сакури як ключовий, пишучи, що ці квіти викликають в нього почуття тривоги, яке в свою чергу природне для часів кризи та небезпеки. Після великого землетрусу з'являється термін «пута» (絆). [7, с. 134] Муракамі деконструє і цей термін, вказуючи на те, що питомо це слово означає ярмо, яке накидували на тварин, після катастрофи ж воно означає не тільки зв'язок з рідними людьми, але й бажання допомогти іншим через почуття провини.

Пише Рю Муракамі й про те, що якщо щось і поховане під квітучими сакурами, то це тонни уламків та будівельного сміття, що утворилося внаслідок потрійної катастрофи на північно-східному узбережжі Японії. За його словами, це уламки не тільки потрошених будинків, але й зруйнованих життів багатьох людей. На противагу оригінальному тексту, де квітання сакури хоч і викликає неспокій ліричного героя, та все ж постає в якості позитивного явища, якому протиставляються поховані тіла, Муракамі одразу відмітає сакуру як символ прекрасного. Він акцентує увагу читачів на образі того, що поховано, і в нього це – уламки як наслідки землетрусу й цунамі. [7, с. 135] Такий підхід в досліджуваному есе тільки підкріплює його позицію стосовно японського суспільства, критику на адресу якого він послідовно висловлює у багатьох своїх інтерв'ю.

Тут дихотомія образної системи Каджіі Мотоджіро виступає іще і як основа для протиставлення на рівні «явне-приховане». Муракамі переосмислює зміст «прихованого», створюючи образ уламків та руїни, яка приховується за деревами сакури як видимим благополуччям та порядком. Пишучи про мільйони людей, змушених емігрувати не тільки з місць, безпосередньо вражених землетрусом та цунамі, але й зі столиці, він зазначає: «Величезна кількість людей пережила ці дні, тамуючи неспокій. Вони якимось чином протрималися рік, живучі в страху перед неугавною тривогою, подібною до тієї, про яку йдеться в «Під деревами сакури». Я постараюся про це не забувати» (非常に多くの人が、不安に耐えて、日々を生きていた。「櫻の樹の下には」というような、普遍的で強烈な不安に怯えながら、それでも、何とか毎日を過ごし、この1年を乗り切ってきた。わたしは、そのことを忘れないようにしようと思う。) [7, с. 138] Тривога, яку читач сприймає через оптику Муракамі, також пов'язана із сакурами,

проте поховане під ними не приносить полегшення, а навпаки – підштовхує до роздумів, не дає забути про трагічні події.

По-іншому реалізує образ квітучих сакур молода японська письменниця Мієко Кавакамі в своєму есе «Під кожним окремим деревом сакури» (それぞれ桜の木の下で). Як бачимо із заголовку, у якому вона нічого не змінювала, а тільки змістила акценти, ключовим образом в її есе все ж залишаються квіти сакури. Есе входить до збірки «Те, що залишиться після всього» (ぜんぶの後に残るもの), присвяченій темі 3/11, яка має структуру щоденника. У досліджуваному творі авторка пише про те, що, хоч і минуло вже три тижні з дня катастрофи, та тривога її не вщухає, й попри те, що старається не писати про березневі події, все одно пише. [6, с. 21] Письменниця згадує губернатора Ішіхара Шінтаро, який закликав японців проявити солідарність до постраждалих й утриматися від традиційних святкувань, пов'язаних зі спогляданням квітучих дерев. Кавакамі висловлює своє здивування й пише, що сакура сама по собі – символ невинності та відновлюваності життя, тому, споглядаючи її квітання, люди як ніколи можуть відчувати полегшення, розуміючи, що життя циклічне. Вона також зазначає, що люди часто переживають горе по-різному, й, цілком можливо, що комусь просто необхідно розслабитися, випивши sake під сакурою, що врешті не заборонено, якщо не перетинати межі дозволеного. [6, с. 22]

Письменниця відмовляється від двоїстості образної системи Каджіі Мотоджіро, зосереджуючи увагу на традиційному для японців сприйнятті сакури. У її есе споглядання квітучих дерев – те, що приносить полегшення через можливість відчувати себе живим: «Люди, які зараз живі, зібравшись разом під сакурами, на межі скінченного й нескінченного, насолоджуватимуться бенкетом. І кожен сам для себе, без слів, у глибині душі щось та й відчує з приводу того, чи може він, чи не може, і чи не дивно це – і цього року милуватися квітанням дерев» (儚い存在だけれどしかしいま生きている人間たちが集まって、桜の下で有限と無限のあいだに身をおいて、つかの間の酒宴を味わうこと。しみじみと、しっかりと、今年もこうして花見ができることとできないことの意味について、不思議について、言葉じゃないところで、それぞれにきっと何かを感じている。) [6, с. 22] Безсумнівним є акцент на неоднозначному образі сакури, присутньому в японській традиції. Бачимо тут і протиставлення двох світів – «скінченного та нескінченного» – проте в даному випадку письменниця скоріше протиставляє живим тих, хто загинув під час катастрофи, ніж напівміфічних померлих, нібито похованих під сакурами.

Підводячи підсумки, можна відзначити тенденцію до переосмислень та запозичень існуючих текстів у творах пост-фукушімської літератури, яка прослідковується не тільки в художніх текстах, але й в есеїстиці. Своєрідний образ квітучої сакури, під якою поховані померлі тіла, створений Мотоджіро Каджіі, в контексті фукушімської катастрофи був запозичений Рю Муракамі та Мієко Кавакамі й реалізований по-різному: через деконструкцію образу сакури та використання його традиційної репрезентації відповідно. Схильність до переспівів знайомих сюжетів вбачаємо не тільки у відсутності відповідної риторики й патернів реагування на нову реальність, але й у намаганні звернутися до чогось звичного й зрозумілого в контексті проговорювання нових викликів, з якими стикається суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. DiNitto R. Fukushima Fiction. The Literary Landscape of Japan's Triple Disaster. Honolulu: University of Hawaii Press, 2021. 240 p.
2. Gebhardt L. A year after Fukushima: Reactions of Japanese writers to the triple catastrophe. English version of «Ein Jahr nach Fukushima: Reaktionen der japanischen Literaturszene auf die Dreifachkatastrophe» (2012; original text on «Textinitiative Fukushima»), Lisette Gebhardt (2017) URL: https://www.academia.edu/33979107/_2017_A_year_after_Fukushima_Reactions_of_Japanese_writers_to_the_triple_catastrophe_original_text_2012_Textinitiative_Fukushima (дата звернення: 14.10.2022)
3. Morrison L. Kajii Motojirō, Poet of Darkness : Four Translations and a Commentary : «Blue Sky,» «The Story of the Bamboo Water Pipe,» «Underneath the Cherry Trees,» and «A Picture Scroll of Darkness». 掲載誌 ICU比較文化 = ICU comparative culture / 国際基督教大学比較文化研究会 編 (46):2014.3 p.185-203 URL: http://subsites.icu.ac.jp/org/sscc/pdf/morrison_46.pdf (дата звернення: 14.10.2022)
4. Rankinen K. Under the Cherry Trees. The Symbolism of Cherry Blossoms during Hanami in Japan. URL: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201806142565.pdf> (дата звернення: 14.10.2022)
5. 梶井 基次郎. 桜の樹の下には. URL: https://www.aozora.gr.jp/cards/000074/files/427_19793.html (дата звернення: 14.10.2022)
6. 川上 美恵子. ぜんぶの後に残るもの. 東京:新潮社, 2011. 190 ページ.
7. 村上 龍. 桜の樹の下には瓦礫が埋まっている. 東京:幻冬舎文庫, 2014. 147 ページ.

M. Kravets. Imagery system reconception of Motojiro Kajii's short story «Beneath the Cherry Trees» in post-Fukushima essays by Ryu Murakami and Mieko Kawakami. – Article.

Summary. Compared to the fiction of post-Fukushima Japan, essay writing is less actively researched. This article examines individual essays combined with references to the classic short story «Beneath the Cherry Trees» by Motojiro Kajii, a Japanese author of the first half of the 20th century. The common features of the borrowed images are singled out, and the reasons for citing the mentioned story in the context of literature devoted to the consequences of the nuclear disaster are also analyzed.

Key words: post-Fukushima literature, Japanese literature, essay, Ryu Murakami, Mieko Kawakami, Motojiro Kajii, sakura, imagery system.

УДК 881.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2022/37/14>

М. І. Поліщук

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

4 курсу заочної форми навчання спеціальності 035 – Філологія

кафедри германських і східних мов та перекладу факультету лінгвістики та перекладу

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА ЯК ТИП РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. В статті представлені результати дослідження Інтернет – дискурсу. Визначається, що Інтернет – реклама є особливим видом дискурсу, який функціонує у певному середовищі та характеризується певними рисами. Інтернет – середовище надає унікальні можливості для функціонування рекламного дискурсу, забезпечуючи реципієнта широким асортиментом засобів для сприйняття та усвідомлення інформації.

Ключові слова: Інтернет реклама, мовні засоби впливу.

Відносно новим типом рекламного дискурсу слід вважати інтернет-рекламу. Рекламний дискурс, є інституційним видом дискурсу, тобто таким, в якому спілкування відбувається в заданих рамках статусно-рольових відносин, має місце «мовленнєва взаємодія представників соціальних груп або інститутів, з людьми, що реалізують свої статусно-рольові можливості у рамках складених суспільних інститутів, число яких визначається потребами суспільства на конкретному етапі його розвитку [1, с. 280].

Актуальність дослідження зумовлена неабияким інтересом науковців до рекламного дискурсу, механізмом його впливу на адресата. Рекламним текстам досі бракує системних досліджень мовних характеристик реклами. Важливість досліджень зумовлена необхідністю подальшого аналізу засобів впливу на адресата в рекламі, адже сьогодні реклама вважається потужним інструментом впливу на масову свідомість та формування стереотипного мислення.

Об'єктом дослідження є сучасна реклама як тип тексту та дискурсу.

Реклама є ефективною в тому випадку, якщо їй вдається реалізувати так звану модель AIDA, запропоновану американським рекламистом Елмером Левісом. AIDA – аббревіатура, що розшифровується як attention (увага) – interest (інтерес) – desire (бажання) – action (дія) [7]; таким чином, рекламний дискурс спрямований на обслуговування і задоволення потреб людини і соціуму, в зв'язку з чим його комунікаційні канали повинні бути збудовані так, щоб зуміти ефективно апелювати до описаних параметрів.

Останнім часом все більше зростає інтерес до вивчення текстів масової комунікації, зокрема, рекламних текстів. Цьому питанню приділяють увагу такі зарубіжні і вітчизняні вчені як: О.В. Медведєва, Г.Г. Почепцов, Ю.Б. Корнєва, Ю.В. Сильвестров, О.І. Зелінська, І.О. Соколова, І.О. Лисичкіна, Т.М. Лівшиц, О.Є. Ткачук-Мірошніченко, О. І. Бугайова та інші.

Розмежовуючи поняття дискурс і текст, К. Серажим зауважує: «Основна відмінність дискурсу від тексту полягає у властивих йому ідеях розвитку та зумовленості екстралінгвальними чинниками, а відмінність між дискурсом і мовленням – у чітко виявленій соціальній орієнтації першого й індивідуальному